

ԶԲՈՍԱՇՐՋՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԱԲԻՆԵ ԷԼԻԶԱՐՅԱՆ

«Արմենիան հոսփոխյալի հարդինգի»

Ֆինանսական մենեջեր

ՀՀ ՄԻՑՈՒՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՄԱՇՐՋՈՒԹՅԱՆ ԶԲՈՍԱՇՐՋՈՒԹՅԱՆ ՇՈՒԿԱՅՈՒՄ

ՀՀ զբոսաշրջության առկա վիճակը և դրա վրա ազդող մի շարք գործոններ ուղղակի ազդեցություն ունեն զբոսաշրջության մրցունակության վրա: Ուստի ակնհայտ հիմնախնդիրներին անդրադառնալու համար անհրաժեշտ ենք համարում նախևառաջ դիտարկել ՀՀ զբոսաշրջության մրցակցային դիրքը միջազգային շուկայում:

Զբոսաշրջության համաշխարհային շուկայում Հայաստանը զգալիորեն զիջում է իր մրցակիցներին: Այդ են վկայում համաշխարհային տնտեսական համաժողովի կողմից հրապարակված տվյալները: Այսպես, համաձայն 2011 թ. զբոսաշրջության մրցունակության զեկույցի՝ Հայաստանն այս ոլորտում 90-րդն է 139 երկրների շարքում¹: Զբոսաշրջության մրցունակության համաթիվը, որը համակողմանիորեն գնահատում է երկրների մրցունակությունը զբոսաշրջության բնագավառում, բաղկացած է 3 ենթահամաթիվից, որոնք հաշվարկվում են 14 հենասյուների գնահատականների (1-7 միավոր) հիման վրա (գծապատկեր 1)²:

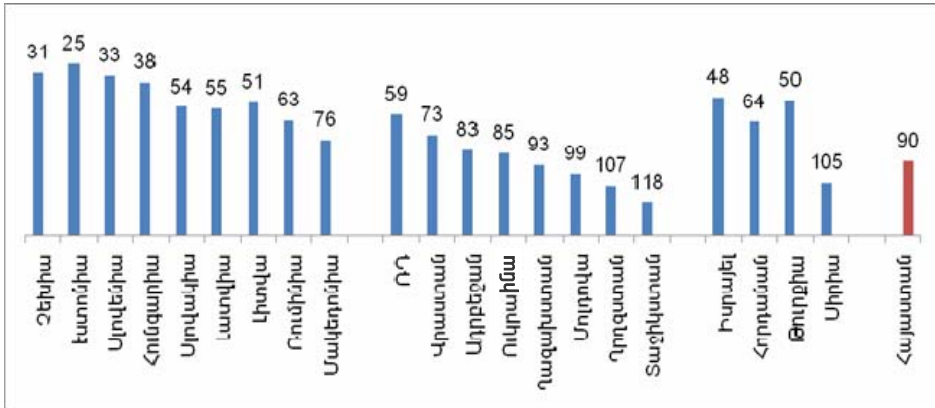
Ենթահամաթիվ A Զբոսաշրջության կանոնակարգող դաշտ	• Օրենքներ եւ կանոնակարգեր • Շրջակա միջավայրի կայունություն • Ապահովություն եւ անվտանգություն • Սանիտարահիգիենիկ պայմաններ եւ առողջապահություն • Զբոսաշրջության գերակայությունը
Ենթահամաթիվ B Զբոսաշրջության բիզնես միջավայր և ենթակառուցվածքներ	• Օդային տրանսպորտի ենթակառուցվածք • Վերգետնյա տրանսպորտի ենթակառուցվածք • Զբոսաշրջության ենթակառուցվածք • S2S ենթակառուցվածք • Զբոսաշրջության գնային մրցունակությունը
Ենթահամաթիվ C Զբոսաշրջության մարդկային, մշակութային և բնական ռեսուրսներ	• Մարդկային ռեսուրսներ • Բնակչության զբոսաշրջության ընկալումը • Բնական ռեսուրսներ • Մշակութային ռեսուրսներ

Գծապատկեր 1. Զբոսաշրջության մրցունակության համաթիվը և դա կազմող 14 հենասյուների գնահատականներն ու զբաղեցրած տեղը՝ ըստ 2011 թ. զբոսաշրջության մրցունակության զեկույցի

¹ Տե՛ս Հայաստանն ըստ 2011 թ. զբոսաշրջության մրցունակության զեկույցի, «Տնտեսություն և արժեքներ» հետազոտական կենտրոն, մամուլի հաղորդագր., Եր., 7 մարտի 2011 թ., էջ 4:

² Տե՛ս www.evconsulting.am

Ջրոսաշրջության համաշխարհային շուկայում Հայաստանի մրցունակության վերաբերյալ պատկերացում կազմելու համար անհրաժեշտ է դիտարկել մրցակցային դիրքերի վերաբերյալ վերլուծությունը, որը մատնանշում է այն ոլորտները, որոնց վրա պետք է մեծ ուշադրություն դարձնել: Այս առումով, հարկ է Հայաստանի դիրքերը համեմատել այլ երկրների, մասնավորապես՝ Արևելյան Եվրոպայի, ԱՊՀ և Միջին Արևելքի երկրների հետ (գծապատկեր 2):

Գծապատկեր 2. Ջրոսաշրջության մրցունակության համադրելի համադրելի երկրներում

Հայաստանը զիջում է Արևելյան Եվրոպայի և Միջին Արևելքի բոլոր երկրներին (բացառությամբ՝ Սիրիայի): ԱՊՀ երկրների շարքում Հայաստանը 5-րդն է՝ զիջելով Ռուսաստանին (59), Վրաստանին (73), Ադրբեյջանին (83) և Ուկրաինային (85)³:

Ըստ զրոսաշրջության կանոնակարգման դաշտի ենթահամաքվի՝ Արևելյան Եվրոպայի առաջատարը Էստոնիան է, որին հետևում են Հունգարիան և Չեխիան: Հայաստանը հետ է մնում այս տարածաշրջանի բոլոր երկրներից:

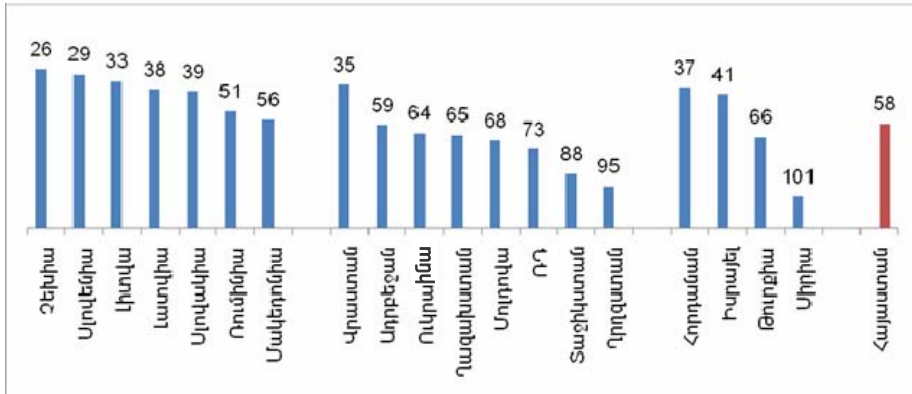
ԱՊՀ երկրների շարքում Հայաստանը զիջում է միայն Վրաստանին: Միջին Արևելքի երկրների մեջ Հայաստանն առաջ է Սիրիայից և Թուրքիայից (գծապատկեր 3)⁴:

Հայաստանում վիճակը համեմատաբար բարվոք է ապահովության և անվտանգության, ինչպես նաև սանիտարահիգիենիկ պայմանների և առողջապահության առումներով (30-րդ տեղ), սակայն դեռևս լուրջ խնդիր է շրջակա միջավայրի պաշտպանությունը (111-րդ տեղ): Հայաստանի դիրքի վրա բացասաբար են ազդել շրջակա միջավայրի օրենսդրության խատուրթյան և կիրառման ցածր մակարդակը (120 և 126-րդ տեղեր), վիզայի պահանջները (126-րդ տեղ), շրջակա միջավայրին վերաբերող կոմպենցիա-

³ Տե՛ս «Տնտեսություն և արժեքներ» հետազոտական կենտրոն, մամուլի հաղորդագրություն, Եր., 7 մարտի 2011 թ., էջ 7:

⁴ Հայաստանն ըստ 2011 թ. զրոսաշրջության մրցունակության զեկույցի, «Տնտեսություն և արժեքներ» հետազոտական կենտրոն, մամուլի հաղորդագրություն, էջ 8:

ներին ոչ ակտիվ մասնակցությունը (108-րդ տեղ), ուստի կանոնադրության վատահետքի տեսքից ցածր աստիճանը (112-րդ տեղ) և օդային հաղորդակցության բնագավառում երկկողմ համաձայնագրերի սակավությունը (91-րդ տեղ): Էական բարելավում է արձանագրվել պետական քաղաքականության թափանցիկության բարձրացման ցուցանիշի առումով (103-րդից՝ 53-րդ տեղ)⁵:

Փնայատկեր 3. *Ձրոսաշրջության կանոնակարգման դաշտի ենթահամաթիվը համադրելի երկրներում*⁶

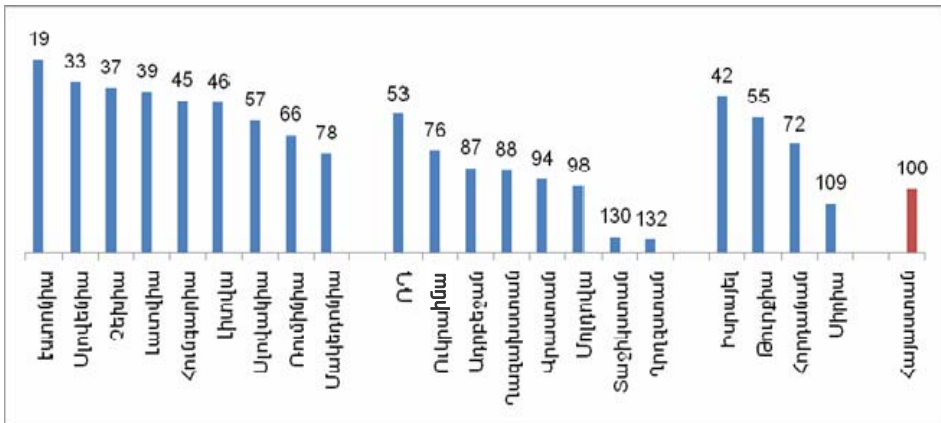
Ըստ զրոսաշրջության գործարար միջավայրի և ենթակառուցվածքի ենթահամաթվի՝ Հայաստանը բավականին թույլ դիրք է զբաղեցնում՝ 100-րդ տեղը՝ մեծ չափով զիջելով Արևելյան Եվրոպայի և Միջին Արևելքի տարածաշրջանի երկրներին (բացառությամբ՝ Սիրիայի): ԱՊՀ երկրների շարքում Հայաստանն առաջ է միայն Տաջիկստանից և Դրոգստանից: Արևելյան Եվրոպայի երկրների մեջ առաջատարը Էստոնիան է, ինչը պայմանավորված է հիմնականում զրոսաշրջության, տեղեկատվական, հեռահաղորդակցման տեխնոլոգիաների և վերգետնյա տրանսպորտի ենթակառուցվածքների զարգացման մակարդակով: ԱՊՀ երկրների մեջ առաջատար դիրքեր են զբաղեցնում Ռուսաստանը, Ուկրաինան, Ադրբեջանը: Իսրայելն առաջատար է Միջին Արևելքի երկրների շարքում, մասնավորապես՝ զարգացած տեղեկատվական հեռահաղորդակցման տեխնոլոգիաների ենթակառուցվածքի զարգացման շնորհիվ:

Հայաստանի դիրքը զրոսաշրջության գործարար միջավայրի և ենթակառուցվածքի ենթահամաթվի առումով բարելավվել է 5 տեղով՝ նախորդ տարվա համեմատությամբ (105-րդ տեղ)⁷: Դրան էապես նպաստել է զրոսաշրջության ենթակառուցվածքների հենասյուների գնահատականների բարձրացումը: Ըստ զեկույցի՝ այստեղ Հայաստանի միակ առավելությունը զրոսաշրջության ոլորտի գնալին մրցունակությունն է (61-րդ տեղ), որը, սակայն, նվազել է նախորդ տարվա համեմատությամբ: Մեր երկիրն էապես զիջել է դիրքերն ըստ հյուրանոցների գների (64-րդից՝ 82-րդ տեղ), վերգետնյա ճանապարհային ցանցի որակի (60-րդից՝ 81-րդ տեղ) համաթվերի:

⁵ Տե՛ս նույն տեղը, էջ 10:

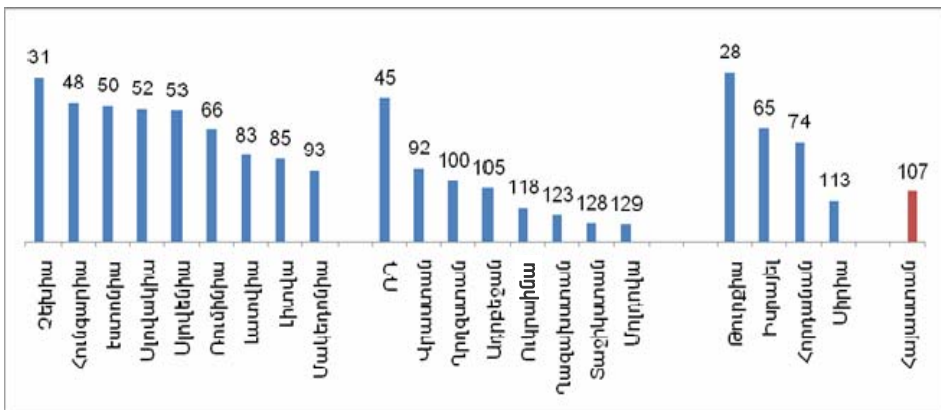
⁶ Նույն տեղում:

⁷ Տե՛ս 2010 թ. զրոսաշրջության մրցունակության զեկույց, մամուլի հաղորդագրություն:

Գծապատկեր 4. *Ջրոսաշրջության գործարար միջավայրի և ենթակառուցվածքի ենթահամաթիվը համադրելի երկրներում⁸*

Ուշագրավ է մեքենաների վարձույթով զբաղվող միջազգային հայտնի ընկերությունների ներկայության համաթվի բարելավումը (95-րդից՝ 80-րդ տեղ): ՀՀ-ն այլ երկրների զիջում է տեղեկատվական տեխնոլոգիաների օգտագործման ցածր մակարդակի պատճառով: Օդային և վերգետնյա տրանսպորտի ենթակառուցվածքը թեև նախորդ տարվա համեմատությամբ որոշակի առաջընթաց է գրանցել, սակայն համարվում է մեր երկրի մրցակցային թույլ օղակը:

Գծապատկեր 5. *Ջրոսաշրջության մարդկային, մշակութային և բնական ռեսուրսների ենթահամաթիվը համադրելի երկրներում⁹*

Ըստ ջրոսաշրջության մարդկային, մշակութային և բնական ռեսուրսների համաթվի՝ Արևելյան Եվրոպայի առաջատարը Զեբիան է: Հայաստանը զիջում է այս տարածաշրջանի բոլոր երկրներին: ԱՊՀ երկրների

⁸ Նույն տեղում:

⁹ Հայաստանն ըստ 2011 թ. ջրոսաշրջության մրցունակության զեկույցի, «Տնտեսություն և արժեքներ» հետազոտական կենտրոն, մամուլի հաղորդագրություն, էջ 11:

շարքում մեր հանրապետությունը զիջում է Ռուսաստանին, Վրաստանին, Արդգստանին և Ադրբեջանին: Միջին Արևելքում հետ է մնում տարածաշրջանի բոլոր երկրներից (բացի Սիրիայից):

Ջրոսաշրջության մարդկային, մշակութային և բնական ռեսուրսների առումով Հայաստանի դիրքն իջել է 5 տեղով (2010 թ. տվյալներով՝ 105-րդ տեղ)¹⁰: Մեր մրցակցային առավելություններից է բնակչության բարյացակամ և բարեհամբույր վերաբերմունքն օտարերկրյա այցելուների նկատմամբ (33-րդ տեղ): Դրանով հանդերձ, սակայն, այս տարի էական հետընթաց է արձանագրվել գործարար այցելությունների ընթացքում հարակից զբոսաշրջային ծառայությունների առաջարկի մասով (31-ից՝ 61-րդ տեղ): Աշխատաշուկայի ճկունության շնորհիվ (աշխատանքի ընդունման և ազատման դյուրինություն) շարունակում է բարձր մակարդակի վրա մնալ մարդկային ռեսուրսների օգտագործմանն առնչվող մրցունակությունը: Այսուհանդերձ, լուրջ խնդիր է աշխատուժի կրթման և զարգացման ենթակառուցվածքի զարգացումը: Մի կողմից՝ կրթական հաստատությունները չեն կարողանում համապատասխան որակավորմամբ մասնագետներ ապահովել (կրթական համակարգի որակով Հայաստանը զբաղեցնում է 115-րդ, իսկ վերապատրաստման և հետազոտական ծառայությունների հասանելիությամբ՝ 124-րդ տեղերը), մյուս կողմից՝ ընկերությունները բավարար ներդրումներ չեն կատարում աշխատակիցների վերապատրաստման նպատակով (116-րդ տեղը):

Այսպիսով՝ հստակ երևում է, որ Հայաստանի դիրքը տարածաշրջանում այնքան էլ մրցունակ չէ, ինչը պահանջում է զբոսաշրջային արդյունքի բացահայտմանը և բարելավմանը միտված միջոցառումների իրականացում:

Կարելի է առանձնացնել գործոնների հիմնական խմբեր, որոնցով պայմանավորված է զբոսաշրջության զարգացումը ՀՀ-ում: Դրանք են՝ ենթակառուցվածքներ, բնական, մշակութային ռեսուրսներ և բնապահպանություն, առողջապահություն և անվտանգություն, գործարար և ներդրումային միջավայր, քաղաքական և տնտեսական կայունություն, զբոսաշրջության արդյունքի բարելավում: Փաստենք, որ հյուրընկալության ոլորտի զարգացումը, որպես հիմնարար տարր, նույնպես մեծ նշանակություն ունի ՀՀ զբոսաշրջության զարգացման համար: Հյուրանոցային տնտեսության օբյեկտները զբոսաշրջային փաթեթների հիմնական մասն են կազմում և զբոսաշրջիկների համար առաջնային են համարվում: Դրանք գնային և որակական հատկանիշներով պետք է ներդաշնակ լինեն և բավարարեն զբոսաշրջիկի պահանջմունքները՝ արդարացնելով սպասելիքները:

Հյուրանոցային տնտեսության օբյեկտները բազմաթիվ են և տարաբնույթ: Ըստ «Ջրոսաշրջության և զբոսաշրջային գործունեության մասին» ՀՀ օրենքի՝ հյուրանոցային օբյեկտների թվին են դասվում՝ հյուրանոցները, մոթելները, հյուրանոցատիպ հանգրվանները, առողջարանները, հանգստյան և մասնագիտացված ճամբարները կամ տները, զբոսաշրջա-

¹⁰ Տե՛ս 2010 թ. զբոսաշրջության մրցունակության զեկույց:

յին, մանկապատանեկան և ճամբարային բնակատեղիները (համալիրներ)¹¹:

Այժմ Հայաստանում համաշխարհային հյուրանոցային տնտեսության հայտնի օբյեկտներից շատ քչերն են գործում: Թերևս կարելի է առանձնացնել միայն «Արմենիա Մարիոթ», «Բեսթ Վեսթերն Կոնգրես» և «Գոլդեն Թուլիփ» հյուրանոցները:

Ավելի մեծ թվով հայտնի հյուրանոցային ցանցերին (օրինակ՝ «Շերատոն», «Հիլթոն», «Հայաթ») միասնացումը կնպաստի սպասարկման որակի նոր չափանիշերի ներմուծմանը, և Հայաստանն ավելի գրավիչ ու վստահություն ներշնչող կլինի օտարերկրյա զբոսաշրջիկների համար, ինչպես նաև առողջ մրցակցային միջավայր կստեղծվի տեղական շուկայում: Անհրաժեշտություն կա նաև մատչելի հյուրանոցային տնտեսության օբյեկտների հիմնադրման և ընդլայնման («Հոլիդեյս Ինն», «Իբիս»), սեփական հյուրընկալության ապրանքանիշի (բրենդի) ձևավորման, որը միջազգային շուկայում կդիմելի որպես էկզոտիկ արդյունք: Հայաստանյան շուկայում դրա լավագույն օրինակը «Թուֆենկյան ժառանգություն» հյուրանոցային ցանցն է:

Մեր երկրում գոյություն ունեցող բազմաթիվ հյուրանոցներից և առողջարաններից քչերն են համապատասխանում միջազգային չափանիշներին: Խորհրդային ժամանակաշրջանում կառուցվածքներն այլևս չեն բավարարում ժամանակակից պայմանները, իսկ դրանց վերափոխումը հսկայական ֆինանսական միջոցներ է պահանջում:

Այս խնդրի լուծումը հատկապես հրատապ է Երևանից դուրս գործող հաստատությունների համար: Զբոսաշրջության կենտրոններում առկա ենթակառուցվածքները հնացել են, իսկ մատուցվող ծառայությունները ցածրորակ են: Միջազգային չափանիշներին համապատասխանող հյուրանոցները հիմնականում կենտրոնացված են Երևանում, մասամբ՝ զբոսաշրջային կենտրոն համարվող մյուս քաղաքներում (Ծաղկաձոր, Դիլիջան, Ջերմուկ):

Ըստ ՀՀ ԱՎԾ տվյալների՝ 2012 թ. հունվար-մարտին հանրապետության տարածքում տեղաբաշխված կոլեկտիվ և անհատական տեղավորման կացարաններում հանգրվանել է 45223 զբոսաշրջիկ (ՀՀ ռեզիդենտներ). այս ցուցանիշը 2011 թ. նույն ժամանակաշրջանի համեմատությամբ աճել է 20.3%-ով¹²:

Հայաստանում ներկայումս սուր խնդիր է ոչ այնքան հյուրանոցային տեղերի սահմանափակությունը, որքան դրանց ոչ ճիշտ տեղաբաշխվածությունն ու անհամապատասխանությունը միջազգային չափանիշներին:

Հյուրանոցների և հյուրանոցային տների առաջարկած պայմանները և սպասարկման որակը մեզանում հաճախ չեն համապատասխանում սահմանված գներին: Տարածաշրջանում մրցունակ զին ձևավորելու համար պետությունը մրցակցային առողջ միջավայր ստեղծելուն նպատակաուղղված լուրջ միջոցառումներ պետք է իրականացնի:

¹¹ Տե՛ս «Զբոսաշրջության և զբոսաշրջային գործունեության մասին» ՀՀ օրենք, ՀՀ պաշտոնական տեղեկագիր, 6/305, Եր., 2004:

¹² Տե՛ս www.armstat.am, ՀՀ սոցիալ-տնտեսական վիճակը 2012 թ. հունվար-ապրիլին, տեղեկատվական ամսական զեկույց, ՀՀ ԱՎԾ, Եր., 2012:

Զրուսաշրջության զարգացման ժամանակակից մակարդակին մոտենալու և համաշխարհային շուկա դուրս գալու համար անհրաժեշտ է հսկայական աշխատանք կատարել տնտեսության բոլոր ոլորտներում և տարբեր ուղղություններով: Առկա հիմնախնդիրները մեր հանրապետությունում այնքան բազմազան ու մեծաթիվ են, որ առանց համալիր մոտեցման անհնար է արդյունավետ լուծումներ գտնել:

НАРИНЕ ЭЛИЗБАРЯН

Финансовый менеджер

холдинга „Armenian Hospitality”

Конкурентоспособность РА на мировом рынке туризма.- Для понимания конкурентоспособности Армении, а также конкурентные позиции на мировом рынке туризма анализ показывает в каких областях внимание должно быть направлено. Для достижения современного уровня развития туризма на мировом рынке, огромная работа должна быть выполнена во всех областях нашей экономики. Тем не менее, эффективным подходом можно решать проблемы на рынке туризма РА.

NARINE ELIZBARYAN

Financial Manager at

„Armenian Hospitality” Holding LLC

The RA's Competitiveness in the Global Tourism Market.- For understanding Armenia's competitiveness and also competitive position in global tourism market the analysis indicates to which areas attention should be paid. To achieve present-day level tourism development in the global market, huge work should be done in all fields of our economy. Nevertheless, it is possible to have solutions to all the problems in the RA tourism market applying a complex and effective approach.